

Zpráva Sekce srovnávací pedagogiky České pedagogické společnosti

Ve dnech 12.–17. 6. 2010 se konal Světový kongres srovnávací pedagogiky, v pořadí již čtrnáctý, který byl ve více ohledech mimořádný. V historii Světové rady společností srovnávací pedagogiky, která byla založena v roce 1970 a jejíž čtyřicetileté výročí bylo připomenuto ve zvláštním panelu, dosáhl kongres nejvyššího počtu účastníků, 1500 ze 111 zemí všech kontinentů, s vysokým podílem doktorandů a mladých komparativistů.

Panel věnovaný 40. výročí založení WCCES připomněl významné mezníky vývoje Světové rady společností srovnávací pedagogiky, jejímž členem je česká Sekce od roku 1991. Vystoupili v něm ex-prezidenti Mark Bray, Anne Hickling Hudson, Vandra Masemann a Ervin Epstein, mezi dalšími také autorka této zprávy s odkazem na 8. kongres, který se konal v roce 1992 v Praze a který spoluorganizovala Sekce srovnávací pedagogiky naší Pedagogické společnosti na Pedagogické fakultě UK. V současné době má WCCES 38 členů (při založení jich bylo 6!), které tvoří 29 národních a subnárodních společností, 7 regionálních asociací (Evropská, Americká, Asijská, Středozevní, Skandinávská, Australsko-Novozélandská s nově Asociace zemí Arabského zálivu), 2 jazykové společnosti (frankofonní a holandská). Tyto asociace pokrývají všechny světové regiony, nejvýrazněji Evropu, Severní Ameriku a Jihovýchodní Asii.

Místo jednání kongresu, turecká metropole Istanbul, prolnutím antické, křesťanské a islámské historie s atmosférou moderního, prudce se rozvíjejícího velkoměsta, vytvořilo mimořádně vhodné pozadí pro jednání kongresu.

Hostitelská instituce, technická *Bogazici University*, je jednou z nejvýznamnějších univerzit v zemi s rozsáhlými mezinárodními programy spolupráce a četnými zahraničními studenty. Organizační tým Kongresu tvořený učiteli a 200 studenty – dobrovolníky z Pedagogické fakulty, vedla profesorka Fatma Gök.

Hlavní téma *Bordering, Re-bordering and New Possibilities in Education and Society* zdůraznilo zaměření na procesy probíhající ve vzdělávání v současném globalizovaném světě. Klíčový koncept „border“ otevřel diskusi o pohybu nejen v prostoru geopolitickém, ale zejména o komplexu změn, problémů a limitů vzdělávání, které souvisejí se sociálními procesy a novými výzvami pro rozvoj vzdělávání v 21. století. Relativita prostoru a hranic, překonávání sociálních, kulturních i psychologických bariér i nové aktivace hranic působící

na utváření identity jednotlivců, skupin i společenství v lokálním i globálním prostoru byla v centru pozornosti. Zejména problémy exkluze – inkluze ve společnosti a vzdělávání, vzdělávací politika a její determinující vliv na vzdělávání v podmínkách globalizace, přinášející nové příležitosti i četná rizika, se staly hlavní osou jednání kongresu. Rozpor mezi neoliberalně orientovanými ekonomickými zájmy a reálně vzrůstajícími nerovnostmi ve vzdělávacích příležitostech a kvalitě vzdělávání, kterého se dostává sociálně, etnicky, kulturně či jinak odlišným skupinám, byl identifikován jako jeden z dominantních problémů, vyžadující nová řešení. K nim by měla srovnávací pedagogika a mezinárodní komunita odborníků přispívat nejen teoreticky, ale také výzkumnými projekty a rozvojovými programy zaměřenými na praxi.

Vědecký program kongresu zahrnoval plenární zasedání a 14 tematických skupin, zaměřených na vzdělávací politiku, teorie a metody srovnávací pedagogiky, transformační procesy a změny podob vzdělávání, kurikula a kultury školních institucí. Zvláštní pozornost byla věnována krizi a perspektivám učitelské profese, novým technologiím ve vzdělávání lidským právům a ohroženým skupinám.

Každá tematická skupina byla rozdělena do několika desítek subsekcí, které zasedaly paralelně ve čtyřiceti posluchárnách univerzitního kampusu, což dokumentuje rozsah programu, který dokládá také 168 stran tištěného přehledu a 570 stránek sborníku abstrakt.

V plénu byly předneseny pozoruhodné referáty, výrazně kriticky zaměřené na současné trendy ve vzdělávací politice na všech úrovních, od globální přes nadnárodní, národní či státní po lokální, ovlivňující podobu vzdělávání a deformující jeho demokratickou misi.

Michal W. Apple, jeden z nejvlivnějších světových komparativistů, spolupracující s řadou vzdělávacích institucí a mezinárodních organizací ve světě, přednesl referát *Understanding and Interrupting Neoliberal and Neoconservative Policies in Education*. Soustředil se na kritickou analýzu trendů ve vzdělávací politice, které posilují vzrůstající selektivitu, nevyváženou distribuci finančních prostředků a moc silových skupin, které získávají hegemonii prostřednictvím autoritativního populismu a „hlasů“, které iniciují úniky z veřejného vzdělávání s důsledky pro rozpadání soudržnosti komunit. Nápravu spatřuje autor v mobilizaci občanských a profesních iniciativ „zdola“, v poctivé práci učitelů a orientaci kurikula na potřeby komunity. Poukázal také na sílící sociální hnutí na univerzitách, které by nemělo být přehlíženo, nýbrž

analyzováno a respektováno jako zdroj změn vzdělávací politiky. Varoval před vyčleňováním, domácím vzděláváním a před hnutími, organizujícími nezávislé vzdělávání, které se šíří v Indii a Číně a dalších zemích. Srovnávací pedagogy vyzval autor k podrobné dokumentaci a studiu práce učitelů a škol, které podpořily integraci žáků do veřejného vzdělávacího systému a umožnily jim úspěšné pokračování ve vzdělávací dráze do vyšších stupňů a začlenění do širšího společenství.

Suzan Robertson, socioložka působící na Univerzitě v Bristolu, zakladatelka Centra pro studium globalizace, vzdělávání a společnosti, přednesla referát *The New Spatial Politics of Rebordering and (Re) bordering the State – Education – Citizen Relation for the Global Economy*. V něm analyzovala strukturální transformaci, která vytváří nové hranice státům, národům, občanům a vzdělávání. Vyzvala k rekonceptualizaci neoliberálních politických projektů, a označila je za nadále neudržitelné. Identifikovala čtyři tendence (denacionalizace, deetatizace, desektorializace a depolitizace) ve vzdělávání, které by měly posílit současný diskurz o celoživotním učení a společnosti vědění v občanském prostoru, osvobozujícím lidské potenciality a podporujícím osobnostní i sociální rozvoj.

Pozornost vyvolala svým plenárním referátem také *Zubeyda Kilic*, prezidentka Učitelské unie v Turecku. V jejím vystoupení se ozvala silná kritika současného tureckého vzdělávacího systému, který podléhá komercionalizaci, privatizaci, orientaci na výkon a konkurenci, v níž prohrává veřejné vzdělávání a vítězí selektivnost nahrávající movitým rodinám. Za závažné problémy považuje autorka snižování rozpočtu na vzdělávání a školství, sílící konzervatismus, religioznost, genderovou a jazykovou diskriminaci, sociální nejistoty a nezaměstnanost učitelů.

V jednotlivých sekcích, panelech, sympoziích a kulatých stolech vystoupily významné osobnosti světové srovnávací pedagogiky. Početně silné zastoupení měli účastníci z USA, Kanady, Velké Británie a dalších západoevropských zemí a Skandinávie, Číny, Japonska a Jihovýchodní Asie, JAR i dalších afrických států, nechyběli ani účastníci ze Střední a Latinské Ameriky. Nemalou pozornost vzbuzovala vystoupení ze zemí a regionů, v nichž se srovnávací pedagogika začala konstituovat teprve nedávno, např. Afganistan, Nepál, Kazachstán. Příspěvky prezentovali také účastníci ze zemí bývalého sovětského bloku, bohužel ojedinělé byly příspěvky ze zemí východní a střední Evropy. Z ČR se účastnili pouze dva komparativisté. E. Walterová vystoupila s referátem

Crossing Borders into the Common European Educational Space. V něm prezentovala výsledky srovnávací studie zemí Visegradu, která byla zpracována v rámci projektu Centra základního výzkumu školního vzdělávání. Setkala se s ohlasem a vyvolala diskusi o specifikách vzdělávací transformace po změně politického systému a o obecnějších trendech ve školním vzdělávání. K. Černý vystoupil s referátem *Feeling of Justice Inside and Outside School in Comparative Education: Mainstream and Muslim Immigrant Background Pupils in France, Italy, Belgium and England*, založeným na projektu EU, na němž Centrum participovalo. Vzbudil pozornost nejen výsledky, ale také metodologickým přístupem.

Součástí programu kongresu byla *výstava publikací*, na něž jsme prezentovali anglická čísla časopisu *Orbis scholae*, dále *panel editorů časopisů srovnávací a mezinárodní pedagogiky* a promítání *série filmů* zaměřených na kritické problémy vzdělávání v Turecku, Mexiku a hispanské komunitě v New Yorku.

Generální shromáždění WCCES ocenilo práci exekutivy a dosavadního prezidenta Craina Soudiena, vyjádřilo poděkování organizačnímu týmu 14. kongresu. Představen byl nově zvolený prezident WCCES, profesor Lee Wing On z Univerzity Hong Kong, který představil program další činnosti a zdůraznil stoupající význam srovnávací pedagogiky pro vzdělávací politiku a rozvoj vzdělávání v celém světě. V závěru shromáždění prezentoval zástupce Argentinské společnosti srovnávací pedagogiky pozvání na *15. světový kongres*, který bude zaměřen na perspektivy srovnávací pedagogiky a její úlohu v proměňujícím se světě vzdělávání. Konat se bude *24.–28. června 2013 v Buenos Aires*.

Účast na Světovém kongresu srovnávací pedagogiky i na zasedání exekutivy, jejímž je autorka této zprávy členkou, umožnila prezentovat a diskutovat výsledky našeho komparativního projektu na mezinárodním fóru a poskytla vhled do aktuálních problémů ve vzdělávání a vzdělávací politice ve světě a trendů jejich řešení v globálním kontextu. Přinesla řadu poznatků využitelných ve výuce a doktorském studiu. Nezbývá než si přát, aby v budoucnosti česká účast na Světových kongresech byla početnější. Připomínám, že naše sekce srovnávací pedagogiky, jako řádný člen WCCES, platí příspěvky za všechny členy ČPdS, kteří jsou proto zvýhodněni při placení kongresových poplatků.

Eliška Walterová